

Matejka Grgič

**Ne prvi, ne drugi, ne tuji, pa vendar naš, čeprav tuj: slovenski jezik
v Italiji kot epistemološko vprašanje**

---

objavljeno v:

Nataša Pirih Svetina, Ina Ferbežar (ur.): *Na stičišču svetov: slovenščina kot drugi
in tuji jezik. Obdobja 41*. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani, 2022.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-41/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2022.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

NE PRVI, NE DRUGI, NE TUJI, PA VENDAR NAŠ, ČEPRAV TUJ: SLOVENSKI JEZIK V ITALIJI KOT EPISTEMOLOŠKO VPRAŠANJE

Matejka Grgič

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana
Slovenski raziskovalni inštitut, Trst
matejka.grgic@ff.uni-lj.si

DOI:10.4312/Obdobja.41.109-116

V prispevku obravnavam slovenščino v Italiji kot prvi, drugi in tuji jezik, percepcije govork in govorcev, vpliv ideoloških stališč na jezikovno politiko in problem (ne)pridobivanja novih govork in govorcev slovenskega jezika. Opredelitve, kakršne so po eni strani prvi, drugi in tuji jezik, po drugi pa primarni, dediščinski in sosedski jezik, odpirajo zanimiva epistemološka vprašanja, ki zadevajo širša področja didaktike jezika, jezikovne identitete in družbenih dinamik.

sociolingvistika, slovenščina v Italiji, manjšinski jeziki, jezikovna ideologija, jezikovna identiteta

This article discusses Slovenian in Italy as a first, second, and foreign language, as well as the perceptions of speakers, the influence of ideological presumptions about language policies, and inadequate attempts to attract and engage new speakers of Slovenian. Concepts such as first language, second language, and foreign language on the one hand, or primary language, heritage language, and language of a neighboring country on the other, raise engaging epistemological questions concerning the broader fields of language teaching, linguistic identity, and social dynamics.

sociolinguistics, Slovenian in Italy, minority language, language ideology, language identity

1 Uvod

Slovenščina je v Italiji avtohton čezmejni nacionalni manjšinski jezik. Če izhajamo iz predpostavke, da se prvega jezika (J1) otroci naučijo do tretjega leta starosti, lahko trdimo, da je slovenščina na tem območju J1 manjšinskega dela avtohtono naseljenega prebivalstva. Nadalje predpostavljamo, da se ta del prebivalstva identificira s pripadnostjo slovenski jezikovni in narodni skupnosti.

Do sem so prišle raziskave položaja in statusa slovenskega jezika v Italiji, opravljene do srede devetdesetih let prejšnjega stoletja (povzete so v: Kaučič Baša 1997). Na teh izhodiščih temeljijo tudi celotna zakonodaja Italijanske republike in Republike Slovenije, ki je bila sprejeta v povojnem času in ki obravnava slovenščino v Italiji, ter najpomembnejši ukrepi na področju jezikovnega načrtovanja, tudi didaktika jezika.

Že v devetdesetih letih pa so novejša raziskava nakazovale, da je slika položaja slovenskega jezika v Italiji ter skupnosti govorcev in govork veliko kompleksnejša

(Pertot 2002). Te kompleksnosti niti zakonodajni akti, nastali po letu 1991, niti implicitne jezikovne politike skupnosti¹ niso ne usvojile ne zaznale. Posledica tega je, da trenutni ukrepi ne naslavljajo tem, ki ne ustrezajo preprostemu enačenju (enega samega) J1 z (eno samo) identitetno opredelitvijo in (eno samo) pripadnostjo, kar pomeni, da nekatere pomembne in aktualne teme, povezane z jezikom, identiteto in pripadnostjo, pa tudi z razvojem jezikov in skupnosti celotnega večjezičnega območja ob italijansko-slovenski meji, sploh niso predmet jezikovnega načrtovanja.

2 Opredelitev teme

Pregled eksplicitnih in implicitnih jezikovnih politik za slovenščino v Italiji (Grgič 2020; Brezigar idr. 2022) je pokazal, da so se te doslej opirale predvsem na varstvo manjšinskega jezika, njihov primarni cilj pa je bilo ohranjanje (rabe) tega jezika znotraj manjšinske skupnosti. Jezikovno načrtovanje, ki ga tu pojmuje kot vrsto ukrepov za uresničevanje jezikovne politike, je temeljilo na raziskavah iz petdesetih in šestdesetih let prejšnjega stoletja. Nekatere ugotovitve iz tistega časa, ki so bile takrat seveda aktualne in celo prelomne, še vedno pogojujejo jezikovne politike, čeprav sta se medtem slika stanja skupnosti in, širše, celoten epistemološki okvir obravnave manjšinskih in sploh ranljivih jezikov spremenila (Cenz, Gorter 2017). Skupni imenovalci teh izhodišč, med katere prištevamo npr. primat in »edinstvenost« prvega (materne) jezika (Bonfiglio 2010), enoznačno razločevanje med »lastnim« in »tujim« jezikom oz. jeziki (Bastardas Boada 2004), klasično diglosijo (Leung 2005) in teorijo zvrstnosti, je izrazita dihotomičnost oz. polarizacija (Bastardas Boada 2004). Prav ta je znatno prispevala k oblikovanju ideoloških jeder, ki so se razvila iz sicer sprva strokovnih stališč in ki jih danes opažamo zlasti na dveh ravneh: pri prenosu znanj v prakso in pri percepciji jezika ali jezikov. Za potrebe tega prispevka se bom omejila na problem (ne)pridobivanja novih govorcev in govork slovenščine ter ga osvetlila skozi odnos govorcev in govork slovenščine v Italiji do tega jezika in skozi opredeljevanje (definiranje) slovenščine kot prvega, drugega (J2) in tujega jezika (TJ).

Vprašanje slovenščine kot J2/TJ oz. sosedskega jezika (Cavaion 2014) na območju naselitve slovenske narodne skupnosti v Italiji je bilo v preteklih desetletjih povsem v ozadju.² Tej temi so posvečena šele novejša opazovanja družbenih, kulturnih in psiholoških pojavov, povezanih z jezikom, čeprav je mogoče porast zanimanja za učenje slovenščine kot neprvega jezika med odraslo populacijo zaznati že od srede devetdesetih let (Jagodic 2015; Melinc Mlekuž 2015), že prej pa se je začelo vpisovanje otrok iz italijansko govorečih družin v slovenske šole (Bogatec 2018). Raziskave opozarjajo predvsem na pomanjkanje ustreznih politik, ki bi podprle sistematično pridobivanje novih govorcev slovenščine – čeprav je bilo že zdavnaj dokazano, da je prav pridobivanje novih govorcev in njihovo vključevanje v skupnost

- 1 S tem terminom označujemo nenapisane oz. ne eksplicitno definirane prakse, s katerimi govorce in govorko določajo in implementirajo ukrepe s področja jezikovnega načrtovanja.
- 2 Prav tako je bilo v ozadju problematiziranje pojma prvi jezik, ki je bil vseskozi pojmovan kot samodejno sovisen z (visoko oz. najvišjo) sporazumevalno zmožnostjo.

eden ključnih dejavnikov za srednjeročno ohranjanje in razvoj manjšinske skupnosti (Brezigar 2004) –, hkrati pa tudi na ideološko opredeljevanje pojmov, kot so J1, J2 in TJ (Grgič 2016a), kar močno pogojuje celoten epistemološki okvir obravnave jezika.

Raziskave med govorce slovenščine v Italiji (Pertot 2014; Grgič 2016b), pa tudi sorodne raziskave pri drugih manjšinah (Saxena 2014; Sorolla, Flors-Mas 2020), kažejo na skrajno polarizirana stališča predvsem pri opredeljevanju do lastnega jezika; obenem pa iste raziskave potrjujejo, da tako sporazumevalne prakse kot identitetne opcije govork in govorcev ponujajo povsem drugačno sliko.

Analiza (Grgič 2016b) je npr. pokazala, da govork in govorcev v svojih diskurzih o jeziku po eni strani kot dragoceno izpostavljajo enkratnost lokalnih jezikovnih pojavov, po drugi pa jezikovni purizem, ki ga vidijo predvsem kot zvestobo arhaičnemu, čistemu, »našemu« jeziku, kar je precej značilno za manjše skupnosti in ranljive jezike (Dal Negro 2005). V tem smislu je seveda pričakovati, da je pridobivanje novih govorcev lahko razumljeno kot dvorezen meč, saj njihove sporazumevalne prakse pogosto odstopajo od purističnih lokalno-arhaičnih modelov.

V nasprotju s tem so raziskave, ki temeljijo na analizi presečnih polj med jezikom in identiteto ter zato razkrivajo ne nujno eksplicitno upovedene opredelitve (Pertot 2014; Kosic 2020), pokazale, da je slovenščina v Italiji predvsem in skoraj izključno kontinuum lokalnih kodov, ki gredo od nestandardnih in bolj hibridiziranih do percipirano standardnih različic, katerih raba je povezana z identitetnimi opredelitvami posameznikov in posameznic. Da je enoznačno povezovanje jezika in identitete predvsem na področju pridobivanja novih govorcev lahko problematično, se je pokazalo že sredi devetdesetih let, sodobnejše raziskave pa to še potrjujejo (Pertot 2014).

Kako so ta (protislovna) stališča do jezika pogojevala epistemološki okvir raziskav in jezikovno načrtovanje na področju pridobivanja novih govork in govorcev, so do danes pokazale že številne analize (Pertot 2014; Jagodic 2015; Melinc Mlekuž 2015). Doslej sta se vprašanji identitetnih opredelitev govorcev slovenščine kot J1 ter promocije slovenščine kot J2 in TJ obravnavali povsem ločeno, pri čemer je bilo prvo vprašanje eksplicitno naslovljeno, drugo pa sploh ne. Moja hipoteza je, da obstaja med tema dvema vprašanjema korelacijska povezava, ki bo v prihodnosti nujno vplivala na jezikovno načrtovanje.

3 Metodologija

V prispevku povzemam ugotovitve nekaterih svojih in drugih novejših raziskav, iz katerih izhaja 1) odnos govorcev in govork do (tudi) slovenskega jezika in njegovih različnih sporazumevalnih kodov (zvrsti, variant, lektov itn.), ki so nemalokrat tudi ideološko definirani, ter 2) vpliv teh percepcij na jezikovno načrtovanje promocije slovenščine kot neprvega jezika.

Raziskave so bile opravljene v več raziskovalnih projektih, ki jih je izvedel Slovenski raziskovalni inštitut (SLORI) po letu 2016 – navedene so sproti, v nadaljevanju. Namen teh raziskav je bilo 1) opazovanje sporazumevalnih praks govork in govorcev, 2) preučevanje njihovih opredelitev do jezikovnih izbir in odnosa do

slovenskega jezika oz. njegovih različnih kodov ter 3) pregled stanja na področju pridobivanja novih govork in govorcev slovenskega jezika.

Za razliko od prejšnjih raziskav, ki so prinašale predvsem kvantitativne podatke, vključujejo novejšje analize tudi izrazito kvalitativne metode, npr. delno strukturirane intervjuje,³ analizo mikrodiskurza in opazovanje z udeležbo (Grgič 2019; Jagodic 2019; Pertot 2020). Za potrebe tega prispevka so pomembne tudi raziskave, ki analizirajo jezikovno politiko za slovenščino v Italiji, in sicer predvsem tiste, ki obravnavajo temeljne evropske, italijanske, slovenske in bilateralne mednarodne dokumente (Vidau 2017).

4 Pridobljena spoznanja

Iz analiz (Grgič 2020; Brezigar idr. 2022) trenutne jezikovne politike in jezikovnonačrtovalnih ukrepov izhaja, da oboji le obrobno naslavljajo vprašanje manjšinskega jezika kot J2, TJ oz. sosedskega jezika. Pridobivanje novih govorcev je torej tema, ki (razen minimalnih izjem) sploh ni predmet jezikovne politike, čeprav je vprašanje ključno zaradi pomena, ki ga ima pridobivanje novih govorcev, pa tudi zaradi same skupnosti, ki postaja čedalje bolj raznolika.

Pomanjkanje resne jezikovne politike na področju slovenščine kot neprvega jezika v Italiji je opazno npr. pri tečajih slovenščine kot J2 in TJ. Ti se izvajajo nekoordinirano, brez notnih smernic in strukturiranih okvirov, pogosto mimo strokovnih kriterijev. Pobudniki zanje so posamezna društva, ki tudi zaradi kadrovskih in organizacijskih omejitev ne morejo zagotoviti ustreznih standardov in kontinuitete poučevanja (Jagodic 2015). Pomanjkanje enotnega lokalnega centra ali lokalne izpostave obstoječega centra za slovenščino, ki bi izvajal in koordiniral tečaje slovenščine kot J2 in TJ v Italiji ter promoviral rabo slovenščine med vsemi govorkami in govorci, postaja čedalje očitnejše. Premalo ambiciozna je tudi politika Republike Slovenije, ki nima svojih inštitutov za promocijo slovenskega jezika v tujini.

Najpomembnejši akter na področju pridobivanja novih govorcev in govork so šole s slovenskim učnim jezikom v Trstu in Gorici ter z dvojezičnim poukom v Špetru. Približno tretjina otrok, ki obiskujejo te šole, prihaja iz družin, v katerih sporazumevalni jezik ni slovenščina (Bogatec 2018). Tudi v tem primeru doslej ni prišlo do sistemskih rešitev: analiza stanja kaže, da še vedno niso bili implementirani nekateri osnovni ukrepi (npr. nivojski pouk, zaposlovanje kadra s specifičnim znanjem na področju didaktike slovenščine kot neprvega jezika itn.), delno tudi zaradi strukturnih omejitev izobraževalnega sistema v Italiji. Prav tako ostaja nerešeno vprašanje učnih načrtov za slovenščino, učbenikov in drugih pripomočkov, kar ovira usvajanje jezika v heterogenih razredih (Melinc Mlekuž 2015). Temu gre nenazadnje dodati dejstvo,

3 Raziskava je nastala v sklopu sodelovanja med Slovenskim raziskovalnim inštitutom in Znanstveno-raziskovalnim središčem Koper za potrebe programske skupine Razsežnosti slovenstva med lokalnim in globalnim v začetku tretjega tisočletja.

da ostaja opredelitev J1, J2 in TJ povsem ideološka,⁴ kar vpliva na procese fetišizacije in tabuizacije tem, povezanih s (slovenskim) jezikom.⁵

Celoten vzgojno-izobraževalni sistem odraža (namišljeno?) družbeno sliko iz poveljnih desetletij, ko sta slovenska in italijanska skupnost živeli povsem ločeno – šole s slovenskim učnim jezikom so bile *de iure* in *de facto* namenjene pripadnikom slovenske manjšine, na šolah z italijanskim učnim jezikom pa ni bil uveden pouk slovenščine, saj se je slovenski jezik obravnaval kot pravica slovenske skupnosti in ne kot pridobitev za celotno regijo (Brezigar idr. 2022). Slika stanja se je izrazito spremenila le na slovenskih šolah, ki jih obiskuje vse več otrok brez predhodnega znanja slovenščine, medtem ko je slovenščino kot prosti ali obvezni izbirni predmet uvedlo le zanemarljivo število italijanskih šol.

Poleg teh sistemskih omejitev predstavljajo po vsej verjetnosti največji problem ideološka stališča, ki pogojujejo odnose govorcev do jezika, nadalje pa tudi jezikovno načrtovanje in strokovne prakse, kot so razvijanje sporazumevalnih zmožnosti za dolgoročno ohranjanje rabe jezika v regiji. Ugotovitve novejših (Grgič 2019; Kosič 2020; Pertot 2020) in še neobjavljenih raziskav lahko strnemo približno takole:

1) Govorci in govorki izpostavljajo primat J1, ki ga »občutijo kot svojega«. ⁶ Korelacijo med percepcijo jezika kot identitetnega simbola in sporazumevalno zmožnostjo dojemajo kot samo po sebi umevno: »S slovenščino nisem nikoli imela težav, ker sem iz slovenske družine.« Dvome o sporazumevalni zmožnosti v tem jeziku zavračajo oz. jih doživljajo kot družbeno nesprejemljive: »Če ne bomo znali mi slovensko, kdo bo znal?«, »Me je sram priznat, ma včasih ne najdem besed v slovenščini.«

2) Pojem J2 je bolj izmuzljiv: večina govork in govorcev, ki so bili zajeti v različne raziskave, ga spontano ne uporablja; odgovori na vprašanje, kaj ta pojem pomeni, pa so precej nejasni. Za nekatere je to preprosto TJ (»enkrat smo mu rekli tuj jezik«), za druge jezik, ki je »vmes med svojim in tujim«. Redko povezujejo ta jezik z okoljem, pogosteje pa s percepcijo bližine in identitetnimi opredelitvami. Ob eksplicitnem vprašanju, ali je mogoče, da kdo bolje obvlada J2 kot J1, to možnost na splošno zavračajo: »To bi bilo res smešno.«

3) Pri opredelitvi pojma TJ so si govorki in govorci bolj enotni: to je jezik, ki ga znaš najslabše in ki ti je obenem daleč, tuj. Tudi ta kategorija je izrazito statična: »Če se jezika ne naučiš od majhnega, bo zate vedno tuj.« Hkrati pa velja, da jezik prednikov ne more biti »povsem tuj«, čeprav ga govorki in govorci ne znajo: »Zame

4 Obravnava alternativnih opredelitev, s katerimi bi neideološko (a učinkovito, razumljivo, občutljivo) označevali različne množice govorcev (glede na njihove jezikovne prakse, jezikovno zmožnost in jezikovne identitete), da bi presegli obstoječe omejitve in na novo zasnovali vitalnost (več)jezikovne skupnosti, žal presega omejitve tega prispevka.

5 Tako je npr. v šolskem letu 2021/22 predlog, da se na eni od prvostopenjskih srednjih šol s slovenskim učnim jezikom poleg učbenikov za slovenščino kot J1 uvede še dodatno gradivo za slovenščino kot J2/TJ, med deležniki »sprožil val negotovanja« (povzeto po pričevanju učitelja, ki poučuje na eni od teh šol).

6 Vsi navedki so iz raziskav, ki sem jih avtorica opravila med letoma 2019 in 2022 z delno strukturiranimi intervjuji in opazovanjem z udeležbo.

to [slovensko narečje] ne more biti tuje, čeprav ga ne znam. Slišala sem nono in mamo in tista izgovorjava mi je prišla v kri. To ti ostane v krvi, izgovorjava; besede – tiste pa ne.«

Vzorec se ponovi, ko vprašanja zadevajo položaj in status jezika v šoli: »To je slovenska šola, ker je to naš jezik«, »Znanje peša, če pa je toliko otrok iz italijanskih in mešanih družin«, »Ne moreš prilagoditi pouka [slovenskega jezika], ker to za nas ni tuj jezik, ampak naš, tudi če ga včasih ne znamo prav dobro.«

Analiza dokumentov s področja jezikovne politike (Grgič 2020; Brezigar idr. 2022) je pokazala, da se taka stališča prenašajo tudi na raven odločevalcev: vprašanja pouka slovenščine na italijanskih šolah ter sistemskih rešitev za promocijo in tečaje slovenščine kot neprvega jezika sta povsem obrobni, vprašanje prilagoditve pouka slovenščine na šolah s slovenskim učnim jezikom pa je za zdaj prisotno le v strokovni literaturi. Dejstvo je, da je na ravni skupnosti vse večja diskrepanca med (pozitivnim) odnosom do jezika in dejansko sporazumevalno zmožnostjo govork in govorcev, kar nakazuje na to, da postaja slovenščina za čedalje širšo skupino dediščinski jezik (Benmamoun idr. 2010).

5 Zaključki

Raziskave kažejo, da ostajajo nekatere sive cone – govorce in govorce, za katere slovenščina ni (samo, izključno) J1, J2 ali TJ – povsem na robu jezikovnih politik in ukrepov, ki zadevajo slovenščino v Italiji, tudi na področju didaktike in promocije slovenskega jezika. Različne in obsežne skupine se na različne in večplastne načine identificirajo kot Slovenci in Slovenke v Italiji oz. člani in članice slovenske skupnosti v Italiji (Kosic 2020), hkrati pa se po stopnji sporazumevalne zmožnosti uvrščajo med govorce slovenščine kot J2/TJ, a ta okvir zavračajo.

Vse jasnejša postaja torej potreba po alternativnih modelih, ki bi se opirali na sodobnejša znanstvena dognanja in strokovna izhodišča ter vsem govorkam in govorcem omogočali doseganje čim višje sporazumevalne zmožnosti (Leung 2005) v slovenskem jeziku. Na območju avtohtone poselitve slovenske skupnosti v Italiji je treba uvesti nove pristope, ki naj presegajo neaktualne in nefunkcionalne delitve: večji poudarek je treba nameniti specifikam slovenščine v manjšinskem okolju ter slovenščine kot dediščinskega in predvsem sosedskega jezika. Hkrati je treba spodbujati trajnostno večjezičnost (Bastardas Boada 2004) in večjezično pragmatično sporazumevalno zmožnost celotne populacije (Auer 1999). Stik z italijanščino kot večinskim jezikom ne sme biti več ovira (Ožbot 2009; Grgič 2019), ampak prednost (Fuster 2022), ki jo velja izkoristiti za opolnomočenje vseh govork in govorcev (Batibo 2005: 115–116).

Viri in literatura

- AUER, Peter, 1999: From code-switching via language mixing to fused lects: Toward a dynamic typology of bilingual speech. *The International Journal of Bilingualism* 3. 309–332.
- BASTARDAS BOADA, Albert, 2004: Towards a language sustainability: Concepts, principles, and problems of human communicative organisation in the twenty-first century. *Conference: Dialogue on Linguistic diversity, sustainability and peace*. Barcelona: Linguapax. <https://www.linguapax.org/publicacions/conferencies-i-simposis/congres-linguapax-x-barcelona-2004-ca/>
- BATIBO, Herman Michael, 2005: *Language Decline and Death in Africa: Causes, Consequences and Challenges*. Clevedon, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters.
- BENMAMOUN, Elabbas, MONTRUL, Silvina, POLINSKY, Maria, 2010: *White Paper. Prolegomena to Heritage Linguistics*. Harvard University. 26–43.
- BOGATEC, Norina, 2018: Kdo v Italiji obiskuje vrtnice v šole v slovenskem jeziku. Andreja Žele, Matej Šekli (ur.): *Slovenistika in slavistika v zamejstvu. Zbornik Slavističnega društva Slovenije*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 125–129.
- BONFIGLIO, Thomas Paul, 2010: *Mother Tongues and Nations: The Invention of the Native Speaker*. Berlin: De Gruyter.
- BREZIGAR, Sara, 2004: Politike promocije manjšinskih jezikov: primer pridobivanja znanja na Tržaškem in Goriškem. *Razprave in gradivo* 44. 106–133.
- BREZIGAR, Sara, GRGIČ, Matejka, JAGODIC, Devan, 2022 (v tisku): Koncept deželne jezikovne politike za slovenščino: teoretska izhodišča, cilji, področja ukrepanja in institucionalni okvir. Devan Jagodic (ur.): *Tretja deželna konferenca o varstvu slovenske jezikovne manjšine*. 133–158.
- CAVAION, Irina Moira, 2014: Testing feasibility of cross border contacts within primary neighbouring languages classroom. *Annales: anali za istrske in mediteranske študije XXIV/2*. 277–292.
- CENOZ, Jasone, GORTER, Durk, 2017: Minority languages and sustainable translanguaging: threat or opportunity? *Journal of Multilingual and Multicultural Development XXXVIII/10*. 901–912.
- DAL NEGRO, Silvia, 2005: Il codeswitching in contesti minoritari soggetti a regressione linguistica. *Rivista di Linguistica XVII/1*. 157–178.
- FUSTER, Carles, 2022: Lexical transfer as a resource in pedagogical translanguaging. *International Journal of Multilingualism*. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14790718.2022.2048836>
- GRGIČ, Matejka, 2016a: The identification and definition of the minority community as an ideological construct: the case of Slovenians in Italy. *Razprave in gradivo* 77. 87–102.
- GRGIČ, Matejka, 2016b: *Jezik: sistem, sredstvo in simbol. Identiteta in ideologija med Slovenci v Italiji*. Trst: Slovenski raziskovalni inštitut.
- GRGIČ, Matejka, 2019: Slovenian in Italy: questioning the role of rights, opportunities, and positive attitudes in boosting communication skills among minority language speakers. *Europäisches Journal für Minderheitenfragen XII/1–2*. 126–139.
- GRGIČ, Matejka, 2020: Kdo se boji slovenščine? Ideološko načrtovanje in (ne)implementacija jezikovnih strategij med Slovenci v Italiji. *Teorija in praksa LVII/posebna številka*. 109–126.
- JAGODIC, Devan, 2015: Between »second« and »foreign« language: the process of teaching and learning Slovene among the majority adult population in Italy. Barbara Schrammel-Leber, Christina Korb (ur.): *Dominated Languages in the 21st Century. Papers from the International conference on minority languages XIV*. Graz: Karl-Franzens-Universität. 188–207.
- JAGODIC, Devan, 2019: Znanje in raba slovenskega jezika med mladimi v slovenskem zamejstvu v Italiji. Sonja Novak Lukanovič (ur.): *Jezikovni profil mladih v slovenskem zamejstvu*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja, Celovec: Slovenski znanstveni inštitut, Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, Trst: Slovenski raziskovalni inštitut. 67–120.
- KAUČIČ BAŠA, Majda, 1997: Where do Slovenes speak Slovene and to whom? Minority language choice in a transactional setting. *International Journal of the Sociology of Language* 124. 51–73.

- KOSIC, Marianna, 2020: Identità e appartenenza nella società della globalizzazione: le scelte degli sloveni in Italia. Matejka Grgič, Marianna Kotic, Susanna Pertot: *Da sistema a simbolo: la lingua slovena in Italia tra linguistica, sociologia e psicologia*. Canterano: Aracne. 128–149.
- LEUNG, Constant, 2005: Convivial communication: recontextualizing communicative competence. *International Journal of Applied Linguistics* XV/2. 119–144.
- MELINC MLEKUŽ, Maja, 2015: Novi izzivi za učitelje slovenščine na šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji. *Slovenščina v šoli* XVIII/3–4. 26–35.
- OŽBOT, Martina, 2009: Nekaj kontrastivnih beležk o italijanščini in slovenščini in nekaj opažanj o jezikovni produkciji pri govorcih slovenščine v Italiji. *Jezik in slovstvo* LIV/1. 25–47.
- PERTOT, Susanna, 2002. Spemembe v občutku narodnostne in geografske pripadnosti absolventov slovenskih srednjih šol v Trstu. *Anthropos* XXXIV/4–6. 81–92.
- PERTOT, Susanna, 2014: Dvajset let med slovenščino in italijanščino. Susanna Pertot, Marianna Kotic: *Jeziki in identitete v precepu: mišljenje, govor in predstave o identiteti pri treh generacijah maturantov šol s slovenskim učnim jezikom v Italiji*. Trst: Slovenski raziskovalni inštitut.
- PERTOT, Susanna, 2020: Il profilo del parlante bilingue: il caso degli sloveni in Italia. Matejka Grgič, Marianna Kotic, Susanna Pertot: *Da sistema a simbolo: la lingua slovena in Italia tra linguistica, sociologia e psicologia*. Canterano: Aracne. 22–47.
- SAXENA, Mukul, 2014: »Critical Diglossia« and »Lifestyle Diglossia«. Development and the Interaction between Multilingualism, Cultural Diversity, and English. *International Journal of the Sociology of Language* 225. 91–112.
- SOROLLA, Natxo, FLORS-MAS, Avelhí, 2020: The use of Catalan by millennials in Catalonia: less influence of linguistic origin. *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law* 73. 50–68.
- VIDAU, Zaira, 2017: Pravni okvir zaščite slovenske narodne skupnosti v Italiji. Norina Bogatec, Zaira Vidau (ur.): *Skupnost v središču Evrope: Slovenci v Italiji od padca Berlinskega zidu do izzivov tretjega tisočletja*. Trst: ZTT, Slori. 50–55.